

למידת מבוגרים בגישה רב-תרבותית - הנתיב הקריטי לשילוב האוכלוסייה החרדית בעבודה

רינה כהן סוצקבר

בעקבות למידת מבוגרים ב'מודל מגן', המוצע כאן, עשויים להיווצר דגמים חדשניים ועדכניים של יחסי 'יששכר וזבולון' בתוך הקהילה החרדית עצמה ובינה לבין הקהילות האחרות בחברה הישראלית. מערכת חדשה של איזונים בין חלקי החברה תסייע להגברת חוסנה.

הקדמה

שילובם של אזרחים בוגרים במעגל העבודה הוא סוגיה מרכזית על סדר היום הכלכלי והחברתי בישראל, כמו בעולם כולו, בשנים האחרונות, וזאת משני טעמים:

א. התפיסה הרווחת שתעסוקה ועבודה מחלצים ממעגל העוני.

ב. הרצון והצורך להתחרות בשוק העבודה הגלובלי ולעמוד לשם כך בסטנדרטים של המדינות המפותחות בשיעור אחוזי הבוגרים המועסקים.

הדיונים בישראל בסוגיה זו 'מסמנים' שתי אוכלוסיות שאינן משולבות, במידה המצופה, בשוק העבודה: האוכלוסייה החרדית – בדגש על גברים חרדים, והאוכלוסייה הערבית – בדגש על נשים ערביות. אסטרטגיות ההתמודדות מול שתי האוכלוסיות שונות במהותן כשוני התרבותי-חברתי שקיים בין שתיהן. מאמר זה עניינו הוא סוגיית שילוב הגברים מהאוכלוסייה החרדית בשוק העבודה. סוגיית הנשים הערביות מחייבת התייחסות מקיפה ומעמיקה, ויש לייחד לה דיון בפני עצמו.

המאמר מתמקד בעיקר בשאלה המרכזית בסוגיית שילוב אוכלוסיות חרדיות בתעסוקה, והיא השאלה האסטרטגית – איך?

הרקע להיווצרות הסוגיה – מודל זבולון ויששכר

שורשי הסוגיה נעוצים בתרבות היהודית בת אלפי השנים ואף בהיסטוריה החדשה של מדינת ישראל ובחברתה המתהווה.

רינה כהן היא בעלת תואר שני בחינוך ותואר ראשון בפסיכולוגיה וסוציולוגיה מהאוניברסיטה העברית. יועצת ארגונית ומוסמכת להנחיית משפחות. במשך שלושה עשורים הייתה המפתחת והמנהלת תחום הורים ומשפחה במשרד החינוך. מרצה במכללות חינוכיות בנושאי הורות, משפחה, קשרי הורים-מורים ולמידת מבוגרים.

האוכלוסייה החרדית בנתה עצמה, בתמיכה המדינה, כחברת לומדים. הפרדיגמה למודל המעמד של חברת הלומדים והיחסים בינה לבין החברה כולה היא מה שקרוי 'המודל של זבולון ויששכר'. המקורות הקדומים ביותר המתארים את 'יחסי זבולון ויששכר' מצויים בפירושים ובמדרשים שנוצרו סביב הברכות אשר בירכו יעקב אבינו ומשה רבנו את השבטים. בברכת יעקב נאמר: 'זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות... יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים.. ויט שכמו לסבולי' (בראשית מט, יג-יד). בברכת משה נאמר: 'שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך' (דברים לג, יח). מודל זה מתואר תיאור ספרותי על דרך האירוניה בסיפורו של ש"י עגנון 'יששכר וזבולון':

כשבא יששכר ליטול חלקו בגן עדן בדקו בספרו ומצאו כתוב 'יששכר עסק בתורה שני ימים'. עמד יששכר ותמה. אמר: אפשר אני שכל ימי לא משתי מאהלה של תורה והטיתי שכמי לסבול עולה של תורה, לא יצאו לי אלא שני ימים בתורה? אמרו לו: יששכר, בעולם שבאת משם חייך מנין היו? אמר להם: אח היה לי וזבולון שמו, ועשה עמי שותפות. הוא יושב לחוף ימים ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר ונותן לתוך פי ואני יושב ועוסק בתורה. אמרו לו: אם כן תורתך של זבולון היא, שאלמלא זבולון שעוסק בפרקמטיא לא היית עוסק בתורה, וכבר אכלת עולמך בחייך...'

(ש"י עגנון, 9591, עמ' 53)

לאורך דורות פעל מודל זבולון ויששכר, בהיקפים שונים, בקהילות היהודיות בתפוצות ובארץ. לאחרונה נראה שמודל זה מאבד מתקפותו, וחלקים גדולים באוכלוסייה הרחבה מערערים עליו ומעלים שאלות של שוויון, צדק חברתי וערבות הדדית כפי שהן מובנות על פי רוח הזמן והתרבות הרווחת. נוסף על כך, בזמננו, המכונה 'עידן הידע', התעצמה תרבות הלמידה לאורך החיים. דוח אונסקו הנושא את הכותרת 'למידה: האוצר הפנימי' מציין ומדגיש שלמידה לאורך החיים היא, מחד גיסא, מפתח לחיים ומאידך גיסא, זכותו של כל אדם בחברה דמוקרטית (דוח אונסקו 1996). השינויים וההתפתחות מחייבים התעדכנות מתמדת. לכן מוצעות הזדמנויות למידה רבות למבוגרים, וקיימות מסגרות למידה מותאמות לצורכיהם, רצונותיהם ויכולותיהם. ואכן, מבוגרים רבים נמצאים בתהליכי למידה, מסיבות שונות ולמטרות שונות. סטודנטים לתארים אקדמיים, רוכשי מקצוע, מפתחי קריירה שנייה, פעילים חברתיים ואף מתנדבים לומדים בד בבד עם פעילותם ועיסוקיהם הכלכליים והחברתיים. למידה, בצורות ובהיקפים שונים, היא חלק מאורחות החיים ושגרת החיים של האדם המבוגר. במציאות למידה זו חברת הלומדים החרדית איבדה את המונופול על הלמידה אך נותרה דבקה בסגנון חיים המבוסס על למידה לאורך היום כולו, מתוך התפיסה של 'והיגית בו יומם ולילה' שאינה מותירה זמן לעיסוק אחר.

לאור שינויים אלה עולות קריאות ותביעות לבחינה מחודשת של היחסים וההשתתפות של חלקי האוכלוסייה השונים בנשיאה במטלות החברתיות ובתרומה לצמצום המצוקה והגברת הרווחה, הצמיחה וכושר התחרות של החברה כולה. חלק ניכר מהתביעות מופנות לאוכלוסייה החרדית המנהלת אורח חיים שונה מבוחן מהנהוג באוכלוסייה הרחבה יותר. אורח חיים זה

בא לידי ביטוי בהשקעת רוב האנרגיות והזמן בלמידה – למידת תורה כאידיאל דתי וחברתי, וכתוצאה מכך אי נשיאה בעול הקיום הכלכלי המשותף ומגמת התבדלות והסתגרות. קיום האידיאל הזה גם גורר אתו עוני ומצוקה לחברי הקהילה החרדית, ילדים ומבוגרים כאחד, דבר המקרין על החברה כולה.

עם זאת, קיימת הסכמה חברתית רחבה שהאוכלוסייה החרדית היא איכותית, חשובה ומשמעותית לחברה הישראלית, ותרומתה חיונית להתמודדות עם סוגיות היסוד של החברה ולבניית חברה משגשגת. התביעה המרכזית היא להשתלבות האוכלוסייה החרדית הלומדת במעגלי העבודה. מטרת ההשתלבות היא מורכבת: צמצום העוני והתלות בקצבאות מדינה ברמת המשפחות, והגברת הפרייון וכושר התחרות ברמת המדינה.

ניתוח סוגיית ההשתלבות, הנחות יסוד ותוכניות

כדי להתמודד עם סוגיית ההשתלבות של האוכלוסייה החרדית בעבודה נרתמו מספר גופים העוסקים בהשפעה על עיצוב מדיניות לאומית כדי ליצור ניירות עמדה. בניירות עמדה אלה מופיע ניתוח מעמיק של המציאות, מסומנים יעדים ומוצעות תוכניות פעולה רב-תחומיות.

המועצה הלאומית לכלכלה במשרד ראש הממשלה 'הציפה' את התפיסה המנחה ואת הנחות היסוד שעליהן מתבססים ניירות העמדה השונים (ירושלים, 2009):

- קיומה של קהילה חרדית משגשגת ועצמאית הוא חלק מהותי מצביונה היהודי של מדינת ישראל, ולכן יש לפעול לשימור ולחיזוק יסודותיה ולהימנע מכל מהלך העלול לערער יסודות אלה.
- העוני והתלות הגוברת של הקהילה החרדית בקצבאות ובתרומות מחלישים את הקהילה ופוגעים בחוסנה, ולכן יש לפעול לחיזוק עצמאותה ואיתנותה הכלכלית של קהילה זו, בעיקר באמצעות עידוד התעסוקה.
- עידוד התעסוקה בקרב הקהילה החרדית הוא נדבך מרכזי במאמץ למנוע חרפת הפערים הכלכליים והעמקת העוני בחברה בישראל.
- האוכלוסייה החרדית מתאפיינת ביכולת למידה גבוהה, בגישה אחראית ויסודית, ועל כן טמון בה פוטנציאל כלכלי גדול. סיוע בהשתלבות בתעסוקה איכותית לשם מימוש פוטנציאל זה, לא זו בלבד שיתרום לאוכלוסייה החרדית עצמה אלא אף יתרום תרומה משמעותית לשגשוגה הכלכלי של מדינת ישראל כולה.

כדי להמשיך ולטפל בסוגיה על בסיס הנחות היסוד האלה, יש להגדיר ולזהות שני מרכיבים משמעותיים שמתייחסים לשאלות:

א. מיהו חרדי? מהי ההגדרה המסמנת את תחום אוכלוסיית היעד?

ב. מהם החסמים להשתלבות חרדים בעבודה?

מענה לשתי שאלות אלו יהווה בסיס לזיהוי ולעיצוב אסטרטגיית הפעולה הנדרשת לפיתוח ה'כיצד' הרלוונטי.

מיהו חרדי?

התשובה לשאלה זו אינה פשוטה כלל. נפתח בהבנת משמעות המושג חרדי. המשמעות הראשונית היא: חרד לדבר ה' (כהונאי, 2004). ההגדרה המקובלת למושג 'חרדי' מתבססת על תפיסה סובייקטיבית של מחויבות להלכה, כפי שזו התפתחה ופורשה על ידי סמכויות רבניות במסורת היהודית. זיהוי אוכלוסייה כחרדית נעשה על סמך אוסף התנהגויות וקיום אורח חיים המוגדר תורני – מוסדות חינוך ולימוד, מקום מגורים והשתייכות קהילתית.

חסמים לשילוב בעבודה

הספרות המקצועית מצינת שהגורמים המשפיעים על בחירות התעסוקה נובעים מתפיסות העולם של הפרט, ממגוון האפשרויות הקיים ומהכדאיות היחסית של כל אפשרות (א' ינאי, 2002; שילוב המגזר החרדי בתעסוקה, 2009). לגבי האוכלוסייה החרדית, ליחסים הקשורים לתפיסות העולם יש משקל רב ואף מכריע בהחלטות שחבריה מקבלים בנושא.

עיקרי תפיסת העולם של האוכלוסייה החרדית הם:

א. שמירה קפדנית על מצוות הדת והמסורת

ב. חשש מחשיפה לחברה החילונית ולתפיסת העולם שלה

ג. הסתמכות על דעת גדולי תורה

ד. הענקת חשיבות למעמד 'תלמיד ישיבה'

ה. שאיפה למספר רב של ילדים

ו. הסתפקות במועט וצניעות כערך וכאידיאל

המקום המרכזי של קיום מצוות הדת והשמירה על אי-חשיפה לחברה החילונית, יחד עם המאפיינים הנוספים, יוצרים חסם מורכב ומאתגר שעמו יש להתמודד כדי לשלב את האוכלוסייה החרדית בעבודה.

לכך יש להוסיף חסמים מעולם הכלכלה והתעסוקה:

- כדאיות כלכלית נמוכה ליציאה לעבודה – יציאה לעבודה של גבר במרבית המשפחות החרדיות צפויה להניב הכנסה נמוכה יחסית, ומאידיך צפויה לגרום לאובדן תמיכות שונות ולהגדלת ההוצאות המשפחתיות. מצטרף לכך קושי לממן לימודי הכשרה ורכישת מקצוע.

- חֶסְרִים בְּהוֹן אֲנוּשֵׁי תַעֲסוּקָתִי – גִּבֵּר חֲרָדִי חָסֵר עַל פִּי רֹב הוֹן אֲנוּשֵׁי תַעֲסוּקָתִי בְּסִיסִי, בִּפְרֵט בְּאֲנִגְלִית, מִתַּמְטִיקָה, הַכֶּרֶת הַמַּחֲשֵׁב וְכֵן 'כִּישׁוּרִים רְכִים' כְּגוֹן נִסְיוֹן בְּחִפּוּשׁ עֲבוּדָה, 'שִׁוּוֹק עֲצָמִי וְיִכּוּלֵת לַעֲבוֹר אֶת בְּחִינּוֹת הַקֶּבֶלָה הַדְּרוּשׁוֹת.
 - חֹבֶת שִׁירוֹת צְבָאִי – חֶלֶק נִיכָר מֵהַגְּבָרִים הַחֲרָדִים נִמְצָא בְּמַעֲמַד 'תּוֹרָתוֹ אֲוִמְנוֹתוֹ', אֲשֶׁר אֵינוֹ מֵאִפְשֵׁר לָהֶם לַעֲבוֹד בְּאוֹפֵן קְבוּעַ מִבְּלֵי שְׂדָאָה קוֹדֵם לְכֵן לְמִלּוֹי חֹבֶת הַשִּׁירוֹת.
 - הִיצַע אִפְשָׁרוּיּוֹת מִצּוֹמֵצִם שֶׁמַּעֲמִיד עוֹלָם הַתַּעֲסוּקָה לְרִשׁוֹת הָאוֹכְלוֹסִיָּה הַחֲרָדִית.
- הַצִּירוֹף הַיִּיחּוּדִי שֶׁל הַחֲסָמִים הַנוֹבְעִים מִמַּאֲפִינֵי הָאוֹכְלוֹסִיָּה וְשֶׁל הַחֲסָמִים מֵעוֹלָם הָעֲבוּדָה יוֹצֵר סוּגִיָּה מוֹרְכֶבֶת לַהַתְּמוּדָדוֹת. אֲתֵגֵר הַהַתְּמוּדָדוֹת מִתַּעֲצֵם עוֹד יוֹתֵר לְנוֹכַח הַשְּׂאִיפָה לְשִׁמּוֹר עַל הַקֶּהִלָּה הַחֲרָדִית וְלֹא לְפָגוּעַ בְּמַאֲפִינֵיהַ הַיִּיחּוּדִים.

דרכי התמודדות

על רקע זה, השאלה הגדולה היא: *מהי האסטרטגיה המתאימה להתמודדות עם האתגר המורכב של שילוב האוכלוסייה החרדית בעבודה?*

כדי למצוא אסטרטגיה מתאימה, נחפש את אבני הדרך שיסמנו אותה. הפסיכולוגיה החיובית, הפופולרית היום, מכוונת וממליצה, על סמך מחקרים וידע מקצועי, לחפש את החזקות והעוצמות הקיימות במושא ההתייחסות ולהשתמש בהן כדי להתמודד עם אתגרים ולהשיג את היעדים הרצויים.

חוזקות ועוצמות של אנשי הקהילה החרדית

לאנשי הקהילה החרדית מאפיינים ייחודיים. מאפיינים ייחודיים בולטים הם יכולות למידה ומיומנויות למידה גבוהות, וכן קהילתיות חזקה המהווה מקור לתמיכה כמו גם לפיקוח. הסתכלות חיזונית בקהילה מזהה בדרך כלל מאפיינים אלה, אך לא בהכרח מייחסת להם סגולות של עוצמה, לעתים אפילו להיפך. בדרך כלל מאפיינים אלה, כשהם נמדדים בכלים של תרבות מודרנית מערבית, נתפסים כמאפיינים אנכרוניסטיים שאינם תואמים את התהליכים העכשוויים של אינדיווידואליזם ופרקטיקות של שימוש בטכנולוגיות מתקדמות פורצות גבולות, ולכן הם נתפסים כמחזקים הסתגרות וחוסמים השתלבות.

האתגר הוא להתייחס למאפיינים אלה ולעשות שימוש בעוצמותיהם הלכה למעשה, כדי לקדם השתלבות בתעסוקה בחברה הפתוחה, תוך שמירה, כפי שצינו, על ייחודיות הקהילה החרדית. הצורך בהבקעת החסמים, תוך התייחסות למאפיינים ולעוצמות, מצביע על הלמידה כנתיב קריטי להשתלבות בעבודה. השאלה היא איזו למידה תוכל להתמודד עם אתגר מורכב זה. המלצת מאמר זה היא לבחון את סוגת למידת מבוגרים כרלוונטית לעניין.

למידת מבוגרים

בחברה פתוחה ומשתנה בעידן מהפכת הידע, לימוד מתמיד נתפס ככורח המציאות. הוא חיוני להישדרות, להתעדכנות בידע האנושי המצטבר, לפיתוח יכולות פונקציונליות, אינטלקטואליות, רגשיות, מוסריות, תקשורתיות וחברתיות ולתפקוד במצבים חדשים. למידה מתמדת היא מאפיין מרכזי של למידת מבוגרים.

ללמידת מבוגרים מודלים ייחודיים המבחינים בינה לבין למידת ילדים. בבסיס המודלים כולם מצויים מספר עקרונות (טוקטלי, 2004):

- א. אחריות הלומדים עצמם להגדרת מטרות לימודיהם
- ב. רפלקסיה, דהיינו חשיבה על הידע הנלמד והשוואתו לידע קיים
- ג. התנסות המעשירה את הניסיון ועושה בו שימוש כמשאב ללמידה
- ד. למידה כיצד ללמוד על-פי סגנונות לימוד אישיים
- ה. התאמה לצרכים, ליכולות, לרצונות ולאורחות החיים של הלומד

לעקרונות אלה מתוסף הגורם המשמעותי בלמידת מבוגרים רלוונטיות והגשמת מטרות ברורה. לומדים מבוגרים מצפים שתלמודם יהיה רלוונטי להקשר חייהם המציאותיים, למטרותיהם, לניסיונם, לתחומי עניין שמעסיקים אותם. הם מצפים שהלימוד יסייע להם בבדיקת מטרות ברורות ובמציאת מענה לצרכיהם ורצונותיהם.

למידת מבוגרים בהקשר השתלבות בעבודה

מאז ומתמיד למידה היא נתיב מרכזי להשתלבות בעבודה. למידה בהקשר עבודה התכנסה בדרך כלל לשלוש מסגרות המסמנות את מטרות הלמידה ותהליכיה: הכשרה, השתלמות והסבה (טוקטלי, 1999).

הכשרה מכוונת לרכישת מקצוע לקראת תפקיד עתידי. הכשרה למקצוע מכינה את הלומד לעבודה ועושה אותו 'מוכשר' לתפקיד שהוא ימלא. המניע העיקרי להשתלבות בתוכנית הכשרה הוא שאיפה לעוסקים במקצוע מועיל, מעניין ונחוץ, שניתן להתפרנס ממנו. השתלמות משמעה למידה נוספת, עדכון, הרחבה, העמקה, התמודדות עם בעיות מורכבות, יצירת חידושים ושינויים (טוקטלי, 1998).

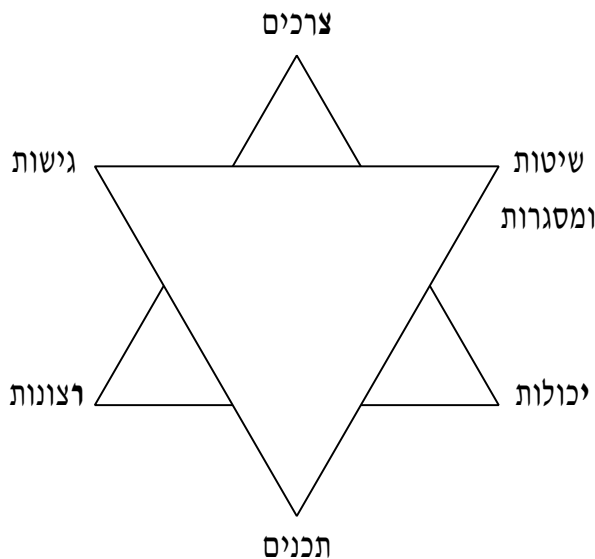
הסבה מתייחסת להמרת התפקיד, ההתמחות או אף המקצוע עצמו, דבר המצריך השקעה בלמידה חדשה. בעידן השינויים, שינוי ההתמחות מדי מספר שנים הפך למאפיין מרכזי לעולם העבודה, ומי שמסוגל להתמודד עם הסבות נחשב בעל יכולת גבוהה ללמידה מתחדשת. על פניו נראה שלענייננו רלוונטית בתחילה בעיקר מסגרת ההכשרה לרכישת מקצוע ולאחר מכן, בהמשך, אפשר לעשות שימוש בשתי המסגרות האחרות. אך לצורך השילוב נדרש יותר מכך. על שום השוני התרבותי והחסר ב'מיומנויות רכות' בתחום עולם העבודה, ובשל הרצון לשמור על

ייחודיות הקהילה החרדית, יש צורך במודל הכשרה הנותן מקום ומתייחס לעוצמות ולחסמים בו-זמנית.

המודל המוצע – מגן למידת מבוגרים

בהתבסס על עקרונות למידת מבוגרים ועל העוצמות של אנשי הקהילה החרדית, מוצע מודל פעולה השם את הלומד החרדי במרכז ומתייחס אליו. המודל בנוי על צ.י.ר. והוא מייצר מסגרת התייחסות ללומד המבוגר תוך איתור וזיהוי צרכיו, יכולותיו ורצונותיו ובונה על פיהם את תוכנית הלמידה המוצעת – מבחינת תוכן הלמידה, שיטת הלמידה ומסגרת הלמידה.

ציר הלמידה למבוגרים

מגן הלמידה מפנה את תשומת לבנו לצ.י.ר. הלמידה של לומדים מבוגרים חרדים, ותכנון הלמידה חייב להתייחס אליהם. מתוך מאפייני הקהילה החרדית עולים צרכיהם של הלומדים, יכולותיהם ורצונותיהם. בקצרה נאמר שעל הלמידה להתקיים תוך שמירה על אורחות החיים האמוניים ואפשר קיומם של סדרי ההתנהלות של הקהילה החרדית. המשימה היא שילוב הלמידה לקראת עבודה בסדר היום החרדי ולא המרתו של סדר יום זה. בהתאם לכך, על הלמידה לעשות שימוש מושכל במיומנויות הלמידה הגבוהות של הלומדים החרדים ולהתחשב

ברצונותיהם בנושא שיטות ומסגרות הלמידה, שהרי 'אין אדם למד אלא ממקום שלבו חפץ'. התייחסות רגישה לנושא הקהילתיות, כלומר קיום למידה במסגרת קהילתית, עשויה אף היא לתרום לקיומה ולמניעת נשירת לומדים במהלך הלמידה. תשומת לב, התחשבות והקשבה יסייעו לקרב את הלומדים החרדים ללמידה שתקדם השתלבות בעבודה. למידה בעלת מאפיינים כאלה מהווה גם הוכחה שניתן לשלב פעילויות נוספות בסדר היום החרדי – והרי זה אחד מהיעדים המרכזיים של השילוב בעבודה.

אחד התפקידים החשובים של מערכת ללימודי מבוגרים הוא מתן תמיכה המעודד התמדה בלימודים, מתוך הבנה שהישגי הלומד נמדדים קודם כל ביחס לעצמו ולמטרותיו. לימודים למבוגרים מתנהלים על פי עקרון א.מ.ת.:

אמון – אמון הוא אבן התשתית של למידת מבוגרים. מדובר באמון של הלומד בעצמו וביכולותיו להתמיד בתהליך הלמידה ולהצליח ואמון שלו במלמד ובמערכת הלמידה שהם חפצים בהצלחתו ויסייעו לו להשיגה. אמון נדרש גם מהמלמד – ביכולתו כמורה ויודע לחולל תהליכי למידה מקדמים, וכן בתשוקת הלומד ללמוד ובהיותו בעל יכולות למידה הנדרשות לביצוע המשימה.

למידה הפועלת על-פי מודל מגן הלמידה היא בונה אמון. תחושת הלומד שהוא עומד במרכז, ושצרכיו, יכולותיו ורצונותיו חשובים ומקבלים התייחסות אוהדת, בונה את אמונו במלמד ובמערכת הלמידה (סידמן, 2012).

מתן הזדמנות – למידת מבוגרים חייבת לספק הזדמנויות למידה רלוונטיות ומותאמות ללומד המבוגר. מתן הזדמנות הולמת יוצרת הצלחות ובונה את אמונו של הלומד בעצמו. המומחיות של תחום למידה-לאורך-החיים ולמידת מבוגרים, השמות את הלומד במרכז ומתייחסות אליו, הן מלהיבות ונוטעות תקווה.

תמיכה – לומדים מבוגרים זקוקים לתמיכה בתהליכי הלמידה שלהם. עומס החיים, המטלות והמשימות שעל המבוגר למלא הן רבות. כדי להתמיד בלמידה ולשרוד את מצוקות החיים ותביעותיהם חיונית תמיכה שתתחזק את הלמידה, למרות כל הגורמים המעכבים והמונעים. חלק ניכר מהתמיכה עשוי להגיע מקהילת הלומדים עצמה. לומדים חרדים אמונים על קהילתיות, והם יודעים לתמוך ונכונים להיתמך מתוך הכרת חיוניותה ועוצמתה של קהילה.

עקרון א.מ.ת. חשוב ביותר בקידום למידה המאפשרת שילוב בעבודה. מלכתחילה, עקב השוני התרבותי באורחות החיים והתחושה של קהילה סגורה ונבדלת מעורעות תשתיות האמון בין הקהילה החרדית לבין כלל החברה. בניית קשרי אמון באמצעות למידת מבוגרים תסייע הן להשתלבות בעבודה והן לקירוב בין חלקי החברה השונים.

למידת מבוגרים במיטבה

למידה בכלל ולמידת מבוגרים בפרט מתבססת על מחולליה – המורים המלמדים. למידת מבוגרים

כנתיב קריטי לשילוב הקהילה החרדית במעגלי העבודה מצביה אתגר גדול בתחום ההכשרה של מלמדי מבוגרים. כרגע לא קיימת במוסדות הכשרת המורים תוכנית להכשרת מלמדי מבוגרים. המורים הפועלים במסגרות המצומצמות של למידת מבוגרים הוסמכו רובם ככולם כמלמדי ילדים ונוער במערכות החינוך הפורמליות; חלקם עברו השתלמויות מצומצמות היקף כדי שיוכלו להתאים את מיומנויות ההוראה שלהם להוראת מבוגרים.

הן מודל מגן והן עקרון א.מ.ת מחייבים הכשרת מלמדי מבוגרים שיובילו תהליכי למידת מבוגרים החיוניים לחברה בישראל על כל חלקיה, כדי שתוכל להתמודד התמודדות מוצלחת עם אתגרי החברה והכלכלה של מדינת ישראל במאה ה-21 ותוכל לספק לכל תושביה חיים של רווחה ואיכות.

מקורות

דלור, ז'ק ואחרים (2001). למידה – האוצר הפנימי, דוח הוועדה הבינלאומית לחינוך לקראת המאה ה-21, אונסקו. המכללה לחינוך על שם דוד ילין, ירושלים.

טוקטלי, ר' (1999). הכשרה, השתלמות והסבה תפקודית: מבט היסטורי ועכשווי. בתוך **הקתדרה העממית**, 9, משרד החינוך התרבות והספורט, ירושלים.

טוקטלי, ר' (2004). **האדם הלומד: לימודים במהלך החיים**. משרד החינוך התרבות והספורט, ירושלים.

כהן, ר' (בדפוס). ברית חינוכית – למידת מבוגרים, ציר המפגש ומודל מגן.

לוין, ח' (2009). **המגזר החרדי בישראל: העצמה תוך שילוב בתעסוקה**. המועצה הלאומית לכלכלה במשרד ראש הממשלה.

סידמן, ד' (2012). **איך זה הכול**. מטר, תל אביב.

עגנון, ש"י (1959). 'יששכר וזבולון', בתוך **סיפורים ואגדות**. שוקן, תל אביב.